

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך

מאורות

עיונים בספר תהילים ובפרשת השבוע

גיליון מ"ד
תשע"א
ספר 358

ראש חודש – "זמן כפרה לכל תולדותם"

בתפילת המוסף אנו אומרים "ראשי חדשים לעמך נתת זמן כפרה לכל תולדותם".

על קביעת ראש חודש כיום כפרה כותב השל"ה: "על כן ראוי לכל אחד מישראל להרהר בתשובה ולתקן מעשיו, ונראה בעיני שראוי לעשות כן קודם תפילת המוסף ומבואר למביין" (של"ה, כרך ב, פסחים דף טז).

ראש חודש מהווה בעם ישראל זמן תשובה, חשבון נפש ויום כפרה על מעשים שעשינו בחודש שעבר ("לכל תולדותם"), ובכך להתחיל את החודש החדש מתוך תקווה ואמונה שאכן החודש הבא עלינו יהיה לטובה ולברכה בכל מעשינו.

הכפרה שבכל ראש חודש קשורה לתשובה והכפרה שיש בתחילת השנה – בראש השנה. כשם שבתחילת השנה יש חותם של התחלה פנימית נפשית חדשה שנעשית על ידי תשובה אל ה', כך יש בכל ראש חודש התחלה חדשה וקריאת כיוון להתחדשות ולשיפור מעשינו. לכן נהגו בערב ראש חודש, הנקרא יום כיפור קטן, לצום ולומר סליחות שלוקטו בעיקר מהסליחות של יום הכיפורים.

ערכו המיוחד של ראש חודש כיום מכפר מסביר את המנהג לומר הלל בדילוג ולא הלל שלם כבשאר המועדים. כפי שכתב הלבוש (סימן תכב, ג):

ועוד טעם אחר שמדלגים בהלל בראש חודש, משום שר"ח הוא יום סליחה וכפרה לכפר על התינוקות משום אסכרה, שהיה רגיל ליפול עליהם, וקרוב ר"ח מכפר עליהם, וכיון שהוא כפרה וסליחה, הוי כמו ראש השנה ויוה"כ שהם ימי דין, ואין אומרים שירה גמורה.

אך השל"ה תלה זאת בגורלם של ישראל, שלעתים מעמדם נחות והם נמצאים במצבים חשוכים.

ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה מאי טעמא איקרי פרץ וזרח? פרץ איקרי על שם הלבנה וזרח על שם החמה, פרץ על שם הלבנה שהלבנה נפרצת לעתים ונבנה לעתים [...] על כן הכוונה להם על מלכות בית דוד שהוא נפרץ לעתים ונבנה לעתים, כפי החפץ העליון, עד שיהיה העת עת דודים כי זה סיבת פגם הירח, ואז יתקיים והיה אור הלבנה כאור החמה, וכל עוד שאין זה אין גומרים את ההלל.

בשנה מעוברת נהגו להוסיף בתפילת המוסף בברכה "אלוקינו ואלוקי אבותינו חדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה [...] ויהיה החודש הזה [...] למחילת חטא ולסליחת עוון", ובשנה מעוברת "ולכפרת פשעי". תוספת זו קשורה כנראה בעובדה שהשנה מתארכת בחודש נוסף, כך

שאנו עלולים לחטוא יותר מבשנה פשוטה. לכן הוספה זו באה לכפר על מעשינו הרעים שנוספו בגין חודש העיבור.

הגמרא במסכת חולין (ס ע"א) סוברת שקרבן חטאת המובא בראש חודש אינו בא על חטאם של ישראל, אלא כביכול על חטא שמיוחס לה':

אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה' ("שעיר חטאת לה'")? אמר הקב"ה: שעיר זה יהא כפרה עלי על שמיעטתי את הירח. קשה לקבל דרשה זו כפשוטה. וכי איזה חטא ניתן חייו ליחס לריבונו של עולם באשר למיעוט הלבנה? לכאורה מיעוט זה נעשה בצדק כתגובה ליהירותה ולטענתה ש"אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד".

ברור ומוכן שחז"ל הכניסו את דבריהם ואת השקפתם בטענת הלבנה, ושהלבנה היא דגם מייצג וסמל לכל הבריאה כולה. עיקר טענתם של חז"ל המובעת בדברי הלבנה הוא שהעולם נברא חסר, אינו מושלם, נתון לעליות ולירידות, כפי שהלבנה מופיעה לעתים חסרה ולעתים מלאה. התחדשות הלבנה, התעצמות אורה ושוב היחלשות אורה מעידות על חוסר שלמות הקיימת בעולם, ושהנבראים לא נבראו בשלמות.

חיסרון זה הקיים בכל הנבראים מיוחס לרצון ה', שכך רצה לברוא עולם חסר הדורש תיקון והשלמה. חוסר שלמות זו אינה מתחילה ממעשיהם של הנבראים, אלא מוטבעת בעצם הווייתו של העולם ובריאתו. ה' מסכים עם טענת הלבנה שנבראה חסרה, ובעצם הבריאה כולה נבראה במתכונת של חיסרון וחוסר שלמות. אולי ניתן לומר שהאפשרות לחטא נעוצה במידה מסוימת בזה שאנו נבראו חסרים, שאיננו מושלמים בתכלית השלמות ובתור שכאלה אנו עלולים לחטוא. על כך אומר ה': "הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח" ואת כל הבריאה מהשלמות הסופית, ובכך נתתי את האפשרות לאדם לבחור ברע.

חוסר שלמות זו תהיה עד לגאולה העתידה. באחרית הימים, כשכל המציאות תתעלה, תתרומם ותשלים את כל חסרונותיה, יתקיים הפסוק: "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים ביום חבוש ה' את שבר עמו ומחל מכתו ירפא" (ישעיה ל, כו).

הרב עמי דנינו

ראש ישיבת 'אורות יעקב', אורות ישראל
קמפוס רחובות

ממצרים לירושלים

בחברה (צבוי"ר: צדיקים בינונים רשעים). שפיכות דמים אפילו בשגגה היא חמורה מפני שהייתה כאן רשלנות, לכן הרוצח מחויב לגלות. אולם יש כאן אחריות חברתית שאל לנו להזניח את הרוצח, אלא להחזירו למוטב. לכן ערי המקלט נמצאים דווקא בערי הלוויים שהם המתכנסים בעם ישראל, כדי להחזיר את הרוצח למוטב. שם הוא שוהה עד מות הכהן הגדול שהוא אדם כלל-ישראלי כפי שמבואר במהר"ל¹³ ובמסילת ישרים¹⁴ לכן, אם קרה מקרה מצער כזה יש לכוהן הגדול כאדם כללי אחריות על כלל האומה, שכן הוא מוסיף ברכה באומה.¹⁵ כאשר הכהן הגדול מת חל שינוי במציאות, והרוצח יכול לחזור למסלול חייו הרגיל. כל הדאגה לנחותים בחברה שייך לסדר חיי חברה של אומה תקינה, ולכן במובן מסוים חמורה שפיכות דמים מגילוי עריות ועבודה זרה, ששפיכות דמים נלמדת מסברא פשוטה.¹⁶ כאשר יש יציאה מהסדר הבריאה והברור, צריך להחזיר את הסדר. מטפול ביציאה מן הסדר החברתי (רוצח בשגגה) אנו עוברים ליציאה מן הסדר בעניין החסד, פרשת בנות צלפחד שדרשו נחלה בארץ ישראל מפני "שחבבו את ארץ ישראל".¹⁷ אף יותר מכך, שהן היו מבנות מנשה שקיבלו נחלה בעבר היורה המזרחי אך רצו נחלה בחלקה הפנימי של ארץ ישראל.¹⁸

דבקות בסדר תקין של חיי האומה ודבקות בארץ ישראל, הם החותם לספר במדבר שמתאר את גיבושה ואת התהוותה של האומה הישראלית ומראה את הקשר הפנימי והעצמי של האומה עם ארץ ישראל.

ארץ ישראל איננה דבר חיצוני, קנין חיצוני לאומה, רק בתור אמצעי למטרה של ההתאגדות הכללית והחזקת קיומה החמרי או אפילו הרוחני. ארץ ישראל היא חטיבה עצמית קשורה בקשר חיים עם האומה, חבוקה בסגולות פנימיות עם מציאותה.¹⁹

עדן יפרח

אברך בכולל אורות יעקב, רחובות

הרב יונה גודמן

הנני שלחני

רועי קליין הי"ד

תשל"ה-תשס"ו (1975-2006)

תשאלו כל נער "מי היה רועי קליין?" והוא ישיבך מיד: "גיבור ישראל!" אם תשאלו במה הוא היה גיבור? ישיבך הנער באותה מהירות: "הוא צעק שמע ישראל וקפץ על רימון חי שזרקו מחבלים כדי להציל את חיי חייליו מהרימון". האמת, תשובתו של הנער נכונה רק באופן חלקי. רועי היה גיבור שהקדיש את חייו לעם ישראל לא רק ברגעי מותו האחרונים. אורח חייו היה רצף אחד של אמירת "הנני" – בחיי היום-יום. מי שיכיר בו רק את אופן מותו יחשוב שמדובר במעשה גבורה עילאי שעליו קיבל את עיטור העוז ולנו אין מה ללמוד ממנו לחיי היום יום שלנו. אך הקורא את קורות חייו מבין שהם היו מסכת שלמה של בחירות ערכיות שפורטו למעשים יומיים קטנים. כך למשל בעת שחזר מאוחר הביתה והלך לישון על מדרגות ביתו בחוץ כדי לא להעיר את הוריו; כך כשבחר לייעד עבודה באוניברסיטה לעזרה לגוף חסד גדול; כך עת כתב מכתב לארוסתו ערב חתונתם ובו לא כתב מילה על העושר או על הנוחות הצפויים להם, אלא על תקוותו שיסייעו כמשפחה לעם ישראל. אלמנתו מספרת שפעם העירה אותו באמצע הלילה כי לא הצליחה להירדם. הוא ייעץ לה, מתוך שינה, לחשוב על עם ישראל, על ארץ ישראל ועל הקשר ביניהם. כשאדם חצי ישן – הוא דובר את האמת אשר בלבו. הקשר בין עם ישראל לארצו הוא שהעסיקו, והוא היה אחד מאלו שחזקו את הקשר הזה בדורנו. בחירתו בחיים של שליחות מתוך תורה אפיינה את כל חייו – מימיו כפעיל בסניף בני-עקיבא שבו תרם מרוחו האידיאליסטית, ועד להחלטתו להקדיש זמן משמעותי באמצע חייו ללימודי תורה אינטנסיביים במכינה בעלי, לימוד ששימש מקור לרוח שגילה בהמשך בתפקידיו הצבאיים. רועי התקבל ללימודים בטכניון אך ויתר עליהם לטובת לימודים במכללת אריאל כדי לאפשר לו ולמשפחתו להמשיך לגור בשומרון.

רב סרן רועי קליין נפל בבנינת גיבייל במלחמת לבנון השנייה, בא' באב תשס"ו.

סוף דבר, אם נזכור שאופן מותו של רועי ז"ל היה רק ביטוי נוסף למסכת חיים של "הנני", נדע עד כמה אנו יכולים וצריכים ללמוד ממנו, גם בחיינו.

לעיון נוסף:

- אתר הגבורה של מקבלי איתור העוז: <http://www.gvura.org/a5031> -רס-ן-רועי-קליין-ז-ל
- אתר המשפחה לזכרו של רועי קליין: <http://www.roiklein.co.il>
- סרטונים ביוטוב, כמו: <http://www.youtube.com/watch?v=6VPxtleoaz8>

¹² "יורו משפטק ליעקב ותורתך לישראל" (דברים, לג, ז).
¹³ חידושי אגדות, מסכת מכות יא.
¹⁴ סוף פרק יט.
¹⁵ עיינו רש"י במדבר לה, כה.
¹⁶ סנהדרין עד ע"א.
¹⁷ רש"י, במדבר כז, א.
¹⁸ על פי 'העמק דבר' לנצי"ב, במדבר כז, ד.
¹⁹ אורות, אורת א"י, א, א.

¹ שמות יט, ו.
² "המדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מיס" (דברים ה, טו).
³ זכריה ג, ז.
⁴ מגן אברהם, שולחן ערוך, אורח חיים, סימן תכח, סז.
⁵ ראשי תיבותיו נמצאים בפיט "אנא בכח".
⁶ "זכור ימות עולם [טבע] בינו שנות דור ודור [היסטוריה]" (דברים לב, ז).
⁷ "ישראל באמות כלב באיברים" (כורז ב, לו).
⁸ ושיעורו מג, כא.
⁹ עיינו 'עקידת יצחק' לביאור הרעיונות שבכל מסע ומסע.
¹⁰ עיינו 'כלי יקר' ו'העמק דבר'.
¹¹ במדבר לג, ב.

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך

מאורות

עיונים בספר תהילים ובפרשת השבוע

